

Redactioneel

Op 5 oktober 2011 overleed Apple CEO Steve Jobs (°1955). Hij zal vooral bekend blijven als het innovatieve creatieve brein dat steeds opnieuw buiten de gestelde kaders dacht en zo de concurrentie steeds een stap is voor gebleven. Dat zijn slopende ziekte er mede voor zorgde dat zijn publieke optredens zeldzaam werden, heeft bijgedragen tot de mystificatie van de man. Het internet staat vol met verwijzingen naar Jobs' mantra van *'focus and simplicity'*, wat op een associatieve manier dan weer naadloos aansluit bij zijn persoonlijke interesse in het boeddhisme. De zeldzame openbare verschijningen van Jobs aan het einde van zijn carrière – steeds in eenvoudige spijkerbroek en sober zwarte rolkraagtrui, zeer 'zen' qua uitstraling – leken wel hun plaats te hebben in een nauwkeurig geregisseerd theater gericht op de nieuwe technische openbaringen van *'the Apple guru'*. Deze misschien ietwat theatrale samenvatting van het 'fenomeen' Steve Jobs bevat enkele elementen die in deze aflevering van *Religie & Samenleving* centraal staan: theater, drama, de plaats van spiritualiteit en religieuze verwijzingen in de publieke ruimte.

Tegelijk zijn het stormachtige tijden op de levensbeschouwelijke scène van het zuidelijkste van de lage landen waar voor het eerst sinds decennia het traditionele landschap van het levensbeschouwelijk onderwijs in Vlaanderen onder vuur ligt. Met het voorstel van decreet dat pleit voor een wijziging van de structurele aanpak van de vakken 'Rooms-Katholieke godsdienst' en 'niet-confessionele zedenleer' in zowel het Katholieke als het gemeenschapsonderwijs staan we mogelijk voor een van de ingrijpendste veranderingen sinds het schoolpact van 1958. Is dit eerste 'voorzichtige' voorstel de voorbode van een nieuw algemeen levensbeschouwelijk vak 'Levensbeschouwing, Ethiek en Filosofie' (LEF)? Of zal het een gedebatteerde dood sterven?

Gemeenschappelijk in deze stukjes werkelijkheid is het aanvoelen dat de tijdgeest zeer vatbaar is voor *out-of-the-box-thinkers*, kortom, voor het gedachtegoed van visionaire vrijdenkers en voor het herdenken van de aloude verhouding tussen religie en maatschappijstructuur.

Dat religie en maatschappijstructuur sterk met elkaar verweven zijn, vinden we in de bijdrage met historische interesse van J.A. van Belzen. Hij belicht de 'vergeten periode' in de ontwikkeling van de godsdienstpsychologie in het Nederland van vóór de Tweede Wereldoorlog. In zijn bijdrage toont hij aan dat in het toenmalige klimaat van verzuiling, religie, maatschappijstructuur en individuele persoonlijkheid van sleutelfiguren in de opkomst

van de godsdienstpsychologie elkaar sterk beïnvloedden. Hij heeft daarbij specifiek aandacht voor de ontwikkelingen vanuit verschillende christelijke denominaties als katholieken, gereformeerden en vrijzinnig protestanten.

We gaan verder met de bijdrage van K. de Groot die een antropologische analyse maakt van vier hedendaagse theaterstukken met het oog op het vóórkomen van religieuze referenties in theaterstukken en van de liturgische kwaliteiten van de opvoeringen. Hij richt daarbij de aandacht op het samenspel tussen de horizontale dimensie van onderlinge gemeenschap en de verticale dimensie van participatie aan een transcendente werkelijkheid.

In de derde bijdrage geeft B. Labuschagne enkele gedurfde aanzetten voor het herdenken van de traditionele kerk/staat verhouding. Waar deze traditioneel wordt weergegeven door middel van de klassieke tweedeling *privaat/publiek domein*, stelt hij een nieuwe driedeling voor: het *private domein*, het *publieke domein* en het *domein van het heilige*. Deze driedeling hangt voor hem nauw samen met het vlot functioneren van het levensbeschouwelijke in het maatschappelijke domein zodat totalitarisme en sektarisme kunnen worden vermeden.

Telkens gaat het om traditie en vernieuwing met de centrale vraag vanuit de godsdienstpsychologie: waaraan hechten we de meeste waarde? Aan de innovativiteit van de wereld buiten de kaders? Aan de gekende zekerheden die de kaders bieden? Zeker is dat hoewel Steve Jobs het *publieke* en het *private domein* verruilde voor het heilige, de invloed van zijn vaak liturgisch aanvoerende laatste *publieke* verschijningen in menig *privéleven* zal blijven doorwerken.

Tot slot melden we dat Dr. Nadia Fadil het redactieteam heeft verlaten wegens vertrek naar een vooraanstaande buitenlandse universiteit en houden we eraan haar te bedanken voor alle geboden inzet en participatie in de redactie.